

SKJØTSEL AV SVILLEN VEST – 2021

TILTAK FOR TRUA NATURTYPER - SLÅTTEMYR

31. OKTOBER. 2021

PLANTER
I VÅTMARK

MENNESKET
I VÅTMARK

INSEKTER
I VÅTMARK

FUGLER
I VÅTMARK

FISK
I VÅTMARK

DYR
I VÅTMARK

DYR
I VÅTMARK

RAPPORT 2021:37

Utførende institusjon:

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS

Prosjektansvarlig:

Lea Hoch

Prosjektmedarbeider:

Andrea Rishatt, Kristine Heistad
Antonia Bilger

Oppdragsgiver:

Fylkesmannen i Innlandet

Kontaktperson:

Victoria Marie Kristiansen

Referanse:

Rishatt, A., Hoch, L., Heistad, K. (2021). Skjøtsel av Svillen vest- 2021. Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS. (Rapport 2021:37).

Sammendrag:

Slåttemyr er en sterkt truet naturtype, som er i stadig tilbakegang grunnet arealnedgang og redusert tilstand. For å bevare en tidligere slåttemyr med rikt arts mangfold, skjøtter Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter (DNV) Svillen vest i Etnedal kommune. Svillen vest er vurdert som slåttemyr med bakgrunn i at dette er en fastmattemyr med svært jevn myroverflate (uten tydelig myrstruktur). Vedvekster og busker er fortsatt nokså fraværende, men noe vierkratt brer seg nå inn fra kantene.

I 2021 ble et areal på ca. 5 dekar skjøttet. Svillen vest ble skjøttet i henhold til gjeldende skjøtelsesplan. Slåtten besto av krattslått med ryddesag i utkanten av myra, slått i midten av myra med tohjuls-slåmaskin samt rydding av trær og busker (spesielt bjørk og gran) med motorsag i myrkantsonen. Gresset, busker og trær ble raket sammen med river, og fjernet med hjelp av presenning. Myra bærer tydelig preg av langvarig hevd, der betydelige arealer ble tidligere høstet. Det anses derfor som viktig at slåtten av myra fortsetter i årene fremover i henhold til skjøtelsesplanen.

Emneord:

Slåttemyr, skjøtsel, Svillen vest, Etnedal kommune.

Innhold

Innledning	4
Slåttemyr – en truet naturtype	4
Skjøtsel av slåttemyr	5
Områdebeskrivelse og metode	6
Svillen vest - områdebeskrivelse	6
Metode.....	9
Resultat og diskusjon	11
.....	13
Kilder	13

Forsidefoto: Lea Hoch, 2021.

Innledning

Slåttemyr – en truet naturtype

Myr kan defineres som et landområde med fuktighetskrevenne vegetasjon som danner torv. Torv dannes når det blir svært fuktige forhold og surstoffmangel i myra. Da vil man få en ufullstendig nedbrytning av plantemateriale og dannelse av torv. Myrvegetasjonen ble tidligere benyttet til dyrefôr i form av slått og beite (Norderhaug, et.al., 1999). Arealene av rikmyr var mye større i tidligere tider og slåttemyr (i rødlista kalt slåttemyrflate i henhold til NiN-systemet) er i dag vurdert som sterkt truet (EN) grunnet betydelig arealnedgang og en betydelig reduksjon i tilstand. Det er også relevant å merke seg at naturtypen slåttemyrkant på den samme rødlista er kategorisert som kritisk truet (CR) med samme begrunnelse. Opphør av slått og påfølgende gjengroing er framhevet som hovedårsaker til den drastiske reduksjonen av disse to naturtypene (Høitomt, 2011).

Når myrene ikke lenger slås eller beites vil det over tid dannes små forhøyninger og tuer som gir voksested for andre arter enn de som vokser på fastmattene, og lyng, gran og bjørk kan etablere seg. Langs myrkantene skjer endringene raskere, og gråor, bjørk, vier og gran kan vandre inn i myra. Grøfting av myr er en annen viktig trussel. Når myrer grøftes, dreneres fuktigheten bort, og forholdene endres dramatisk. Grunnvannet synker og torva blir brutt ned, noe som fører til at næringsstoffer blir frigjort (Norderhaug, et.al., 1999). Skogsdrift med påfølgende kjøreskader på myra og i myrkantene kan også representere en mulig trussel mot myrøkosystemer.

Arealet av rikmyr (myr med høy pH) i Norge går nedover ikke bare på grunn av menneskelige inngrep. Myr er et økosystem i stadig endring som følge av stadig oppbygging av torv. Denne prosessen omskaper rike myrer til ombrotrofe myrer når plantene, på grunn av et etter hvert tykt torvlag, ikke lenger får tilgang til næringsstoffer fra mineraljorda. Disse prosessene har ulik hastighet i ulike deler av landet. I høyereliggende strøk (mellomboreal-lavalpin sone) vokser torvlaget svært seint, mens utviklingen går raskere i lavereliggende områder (nemoral-sørboreal sone). Slått og beite forhindrer slik torvakkumulering, og spesielt slåttemyrer framstår som stabile økosystem ved regelmessig skjøtsel (Høitomt, 2011).

Slåttemyr er en utvalgt naturtype sammen med annen slåttemark, og har fått sin egen handlingsplan. Det overordnede målet for handlingsplanen er at naturtypene slåttemark, lauveng og slåttemyr bevares gjennom skjøtsel og drift, på en måte og i et omfang som på lang sikt sikrer naturtypene og artene som er bundet til dem.

Verneplanarbeidet startet i 1969, og i Sør-Norge har NTNU Vitenskapsmuseet hatt det faglige ansvaret for gjennomføring av fylkesvise planer. Gjennom de fylkesvise verneplanene er det opprettet 290 myrreservater som dekker 624 km² (NTNU Vitenskapsmuseet 2010). Myr er i tillegg vernet i fylkesvise våtmarksreservater, nasjonalparker og andre verneformer. Totalt er i overkant av 5 % av myrarealet i Norge underlagt vern.

Motivene for vern av myr er mange

- Viktige områder for biologisk mangfold
- Viktige referanseområder
- Myrene kan gi viktig informasjon om vegetasjons- og klimahistorie
- Viktige områder for undervisning
- Karakteristiske områder som har en estetisk verdi

Skjøtsel av slåtteyr

Beiting og slått påvirker myra på forskjellig måte. Beiting kan derfor ikke brukes som en erstatning for slått som skjøtselsmetode på slåtteyr. Dette er fordi tråkk fra beitedyr presser torva sammen og kan påføre skader på røttene til plantene og føre til at planter drukner. Ved sammenpressing av torv kan man få blottlegginger og andre endringer som kan bidra til økt erosjon og utvasking. Tidligere beitemyr bør imidlertid fortsettes å skjøttes med beiting (storfe er best egnet). Generelt er den beste skjøtselen å videreføre den opprinnelige bruken av området.

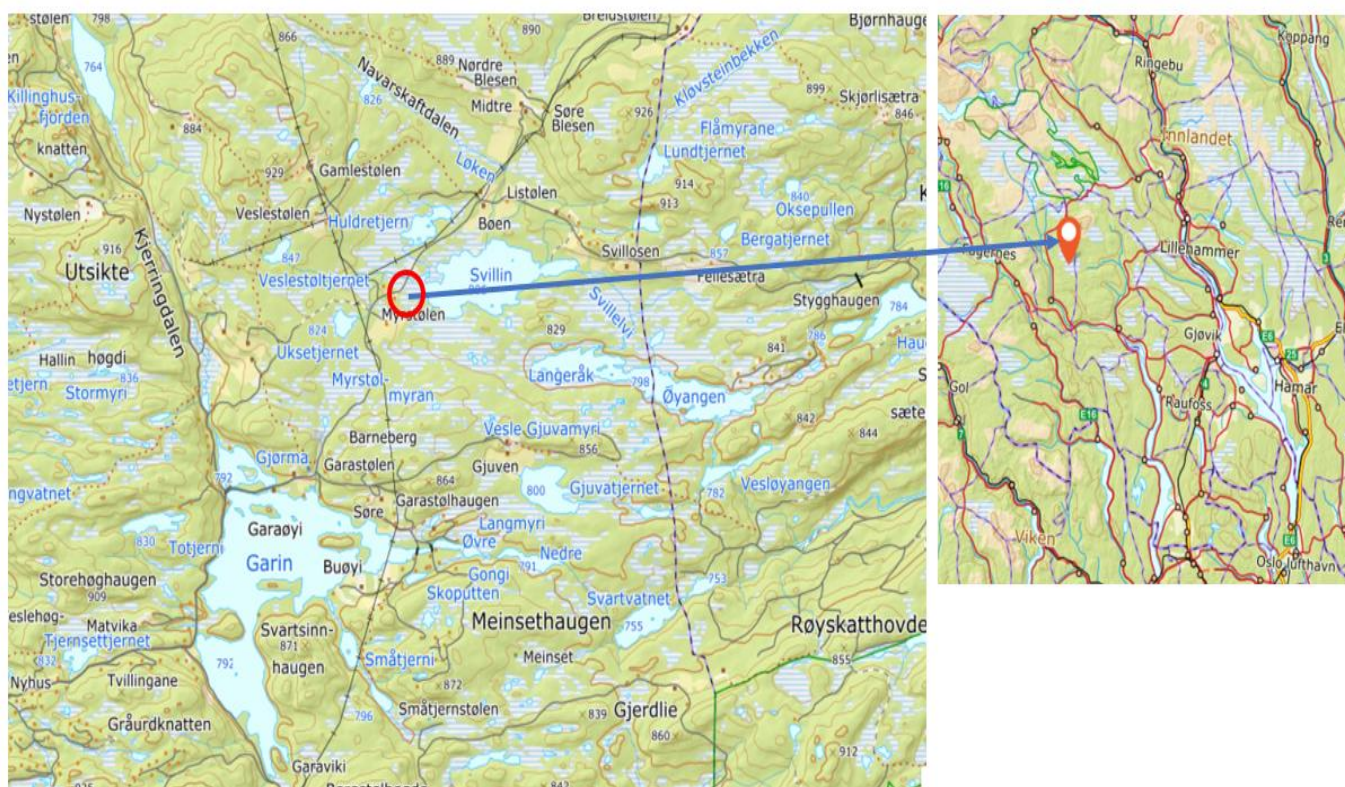
Som et alternativ til ljå, kan tohjuls slåmaskin benyttes for slått av myr, og venderive kan gjøre rakearbeidet enklere. Hvis formålet med skjøtselen er å bevare slåtteyras egenskaper og karakteristikk bør gresset som slås fraktes ut av myra for å hindre at høyet gjødsler myra når det råtner. Hvis høyet ikke skal benyttes til dyrefor, bør det brennes, eller lagres nedstrøms for myrområdet. Er slåtteyra stor kan det være hensiktsmessig med ulike tiltak på ulike deler av myra.

Typisk for rike slåtteyrer er et stort antall orkideer. Orkideer er svært sensitive for gjengroing og krattoppslag, og vil gå tilbake hvis området blir for gjengrodd. De vil imidlertid også gå tilbake ved for intensiv slått, så på orkiderike myrer bør ikke det samme området slås hvert år (Norderhaug, et.al., 1999).

Områdebeskrivelse og metode

Svillen vest - områdebeskrivelse

Svillen vest ligger på østsiden av Etnedal kommune, mot grensen til Nordre Land kommune. Slåttemyra befinner seg i vestenden av vatnet Svillin, ca. 2,5 km nord for Garin (figur 1). Lokaliteten er en del av et større myrkompleks som omgir vannene Svillen og Langeråk, og dekker et areal på 7,5 dekar (Høitomt, 2020). Den utvalgte slåttemyrlokaliteten er avgrenset mot Svilosvegen i vest, mot myrpreget skogsmark i sør og mot bløtere myr/sumpområder langs Heimre Brennbekken (figur 2). Lokaliteten ligger ca. 810 m.o.h. Svillen ligger i nordboreal vegetasjonssone (Nb) og vegetasjonsseksjon er overgangsseksjon (OC). Berggrunnen i området består av sandstein og skifer, alunskifer og underordovisiske skifre. Berggrunnen gir grunnlag for stedvis rik vegetasjon. Torv, myr og tynn morene dominerer området (Høitomt, 2020). Lokaliteten er svakt hellende mot Svillen, og består av en middelsrik fastmattemyr (M2) med overgang mot bløtere områder i nord (langs Heimre Brennbekken). Naturtyper etter NiNsystemet er kalkrik semi-naturlig myr (V9-C-3) (Høitomt, 2020). Lokaliteten er prioritert for skjøtsel gjennom oppfølging av handlingsplan for slåttemark, som også omfatter slåttemyr (Høitomt 2020).

Figur 1. Oversiktskart over Svillen vest i Etnedal kommune i Innlandet fylket (t.h.). Lokaliteten angitt med rød sirkel (t.v.). Lokaliteten er en del av et større myrkompleks som omgir vannene Svillen og Langeråk. (Kartene hentet fra Norgeskart.no, 2021).

Figur 2. Avgrensning av den utvalgte slåtte-myrlokaliteten Svillen vest på 7,5 dekar. (Kart hentet fra Naturbase kart 2021).

Svillen vest er vurdert som slåtte-myrlokalitet med bakgrunn i at dette er ei fastmattemyr med svært jevn myroverflate (uten tydelig myrstruktur). Vedvekster og busker er fortsatt nokså fraværende, men noe vierkratt brer seg nå inn fra kantene. Beliggenheten i et område med både fast bosetting, stølsdrift og lett adkomst understøtter også at denne myra ble høstet. Nåværende og tidligere eier kan bekrefte at det tidligere foregikk utstrakt slått i utmarka i dette området (Høitomt, 2020).

Myrvegetasjonen i lokaliteten er ganske variert, og inneholder arter som sveltull, fjellfrøstjerne, svarttopp, fjelltistel, jåblom, kvann, mjødurt, enghumleblom, fjellpestrot, vendelrot og gulstarr (figur 3). I bunnsjiktet inngår bl.a. rødmakkmose, gullmose, rosetormose og piperensermose. Myr- og våtmarksområdene i tilknytning til Svillen og Langeråk har et interessant fugleliv (figur 4) med en lang rekke rødlistearter. De rike myrutformingene benyttes av arter som trane, dobbeltbekkasin (NT), vipe (EN) og storspove (VU) (Høitomt, 2020).

Det foreslås regelmessig slått på lokaliteten. De første års slått vil innebære noe krattrydding/krattslått. Myra har lett adkomst og kan slås med tohjuls-slåmaskin. Graset bakketørkes etter slått, og fjernes med raking og oppsamling på f.eks. presenning. Høyet benyttes som dyrefor eller deponeres i tilgrensende skog (Høitomt, 2020).

Figur 3. Kantsonen i slåttemyra ved Svillen med bl.a. stort innslag av kvann. (Foto: Geir Høitomt, 2020).

Figur 4. Tranepar ved Svillen. (Foto: Geir Høitomt, 2020).

Metode

Slått på Svillen vest ble gjennomført av Dokkadeltaet Våtmarkssenter (DNV) i september 2021. Det ble satt av to arbeidsdager med fire personer til skjøtselsarbeidet på myra. Slåtten ble utført 20.09 – 21.09.2021. I henhold til gjeldende skjøtselsplan skulle det i år hovedsakelig ryddes i kantsoner og det ble ikke slått over hele myra (figur 5). Slåtten besto av krattslått med ryddesag i utkanten av myra, slått i midten av myra med tohjuls-slåmaskin samt rydding av trær og busker (spesielt bjørk og gran) med motorsag i myrkantsonen (figur 6 og 7). Gresset, busker og trær ble raket sammen med river, og fjernet med hjelp av presenning (figur 8 og 9). Alt ble videre fraktet inn i tilgrensende skogen og deponert i hauger. Kvisthauger kan for øvrig skape viktige livsmiljøer for både insekter og vedboende sopp.

Figur 5. Lokaliteten før skjøtselsarbeidet. Svillen vest har vært uten hevd lenge, men har intakte kvaliteter som slåttemyr (Høitomt, 2020). (Foto: Lea, Hoch, 2021).

Figur 6. Kart over området som ble slått med tohjuls-slåmaskin (gult), samt ryddet med ryddesag og motorsag (blått). (Kartarbeid: L. Hoch 2021, kartgrunnlag: norgeskart.no).

Figur 7. Deler av myra ble slått med tohjuls-slåmaskin. (Foto: Lea Hoch, 2021).

Figur 8. Gresset ble raket i reker og fraktet ut av myra med presenning. (Foto: Lea Hoch, 2021).

Figur 9. En ansatt ved DNV drar gresset bort fra myra med presenning. (Foto: Andrea Rishatt, 2021).

Resultat og diskusjon

Om lag 5 dekar av Svillen vest ble restaurert av DNV i 2021 i form av myrslått med tohjuls-slåmaskin, krattrydding og krattslått med motorsag og ryddesag (figur 10). Myra har lett adkomst noe som gjør skjøtselsarbeidet mindre krevende.

Slåtten ble gjennomført på to arbeidsdager med totalt 4 ansatte ved DNV (figur 11 og 12). Myra har ikke vært i hevd på lenge og det var derfor ikke mulig å slå hele område med kun tohjuls-slåmaskin. Det ble derfor brukt både motorsag og ryddesag med påmontert trekantblad for mer effektiv rydding av kratt, trær og busker i myrkantsonen. Slåmaskinen fungerte bra på de flate delene av myra. Enkelte partier var utfordrende å slå med

Figur 10. Tohjuls-slåmaskin med påmontert tvillinghjul. (Foto: Lea Hoch, 2020).

slåmaskinen grunnet høye tuer og større busker i myra, men de fleste ble forsøkt slått for å hindre videre vekst. Mange busker i kantsonen gjorde arbeidet mer tidskrevende enn planlagt og det ble derfor ikke gjennomført slått og rydding på hele myra. Kantsonen sørvest for myra ble prioritert i 2021. I 2022 bør det ryddes mer i kantsonen sørøst i myra, og myrflaten mot Svillen bør slås med slåmaskin.

Lokaliteten er prioritert for skjøtsel gjennom oppfølging av handlingsplan for slåttemark, og skjøtselsplanen ble utarbeidet i 2020. Svillen vest er vurdert som viktig (B) i henhold til utkast av faktaark for slåttemyr. Myra bærer tydelig preg av langvarig hevd, der betydelige arealer ble tidligere høstet (Øien 2014). Det anses derfor som viktig at slåttene av myra fortsetter i årene fremover i henhold til skjøtselsplanen.

Figur 11. Svillen vest etter slått 2021. (Foto: Andrea Rishatt, 2021).

Figur 12. Svillen vest etter slått 2021 sett mot Svilosvegen. (Foto: Lea Hoch, 2021).

Kilder

Høitomt, G. (2019). Slåttemyr - en truet naturtype, med skjøtelsesplan for Bjørnhaugmyra i Nordre Land kommune, Oppland. Revidert versjon. Kistefos Skogtjenester 2020-83.

Høitomt, G. (2020). Skjøtelsesplan for slåttemyr ved Svillen (Svillen vest) i Etnedal kommune, Innlandet fylke. Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype.

Norderhaug, A., Frøyland, M., Søråas, A. & Østebrøt, A. (1999). Gamle kulturmarker-en viktig utfordring. I: Norderhaug, A. (red.) Skjøtelsboka: for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Oslo: Landbruksforlaget.

Øien, D.I. 2014. Faktaark for slåttemyr.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (DNV) ble etablert som et aksjeselskap i 2008 og eies av kommunene Nordre Land og Søndre Land. DNV tilbyr en rekke miljøfaglige tjenester og har opparbeidet betydelig kompetanse innenfor naturrestaurering, skjøtsel og naturtypekartlegging. Selskapet jobber for at naturmangfoldet ivaretas og brukes på en bærekraftig måte, og formidler dette gjennom nyskapende naturveiledning. Du finner oss ved Dokkadeltaet naturreservat. Våtmarkssenteret har rullerende utstillinger og er åpent for besøkende i sommermånedene.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS Gamleveggen 84, 2870 Odnes Tel: +47 61100020. E-mail: post@dokkadeltaet.no www.dokkadeltaet.no

